

Андрушків Б. М. Громадське міжвузівське об'єднання кафедр (ліга кафедр) одного навчального спрямування може ефективно сприяти вирішенню багатьох проблем мону / Богдан Андрушків, Наталія Кирич, Ольга Погайдак // Галицький економічний вісник, — Т. : ТНТУ, 2015. — Том 48. — № 1. — С. 40-48. — (Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання).

УДК 37.01/.09

Богдан АНДРУШКІВ, Наталія КИРИЧ, Ольга ПОГАЙДАК

**ГРОМАДСЬКЕ МІЖВУЗІВСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ КАФЕДР
(ЛІГА КАФЕДР) ОДНОГО НАВЧАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ
МОЖЕ ЕФЕКТИВНО СПРИЯТИ ВИРІШЕННЮ БАГАТЬОХ
ПРОБЛЕМ МОНУ**

Резюме. Запропоновано підтримати формування в рамках МОНУ так званих громадських міжвузівських об'єднань кафедр (лігу кафедр), одного навчального спрямування, які можуть ефективно сприяти вирішенню проблем у системі вищої школи. Посилити взаємозв'язки та взаємодію функціонування МОНУ й громадськості в активізації розвитку освіти, науки та виробництва у контексті адаптації національної економіки (держави) до європейських стандартів. Встановлено тенденції цього процесу. Запропоновано шляхи вирішення проблем у цій сфері в умовах трансформаційного суспільства.

Ключові слова: міжвузівське об'єднання, кафедра, ліга, освіта, наука, виробництво, економіка, держава, науково-технічний прогрес, програма, якість наукових праць.

Bohdan ANDRUSHKIV, Natalia KYRYCH, Olga POGAYDAK

**PUBLIC INTERCOLLEGIATE ASSOCIATIONS (DEPARTMENTS
LEAGUE) OF THE SAME ACADEMIC ORIENTATION CAN
EFFECTIVELY CONTRIBUTE IN PROBLEM SOLVING OF THE
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF UKRAINE**

Summary. In this paper it is proposed to support the formation of public intercollegiate associations which have the same academic orientation within the Ministry of Education and Science of Ukraine (league chairs) and can effectively solve the problems in higher school. Strengthening relationships and interaction between the Ministry of Education and Science of Ukraine and public, revitalization of education, science and production in the terms of European standards are the main aims of our country. The important trends of this process are detected. The ways of solving problems in this area are offered.

Key words: intercollegiate association, department, league, education, science, production, economics, state, scientific and technological development, program, scientific papers quality.

Постановка проблеми. У контексті останніх подій та освітніх реформ в нашій державі суттєво змінюються погляди на функції й покликання наших міністерств і відомств, особливо міністерств соціогуманітарного, світоглядного напрямку, повинні розширити діапазон свого впливу на суспільство. В цих процесах особлива, можливо навіть провідна, роль належить Міністерству освіти та науки України. Актуальність цієї тези Академія соціального управління, використавши соціологічні методи дослідження, обґрунтовує наступними тестовими запитаннями й відповідями на них.

1. Чому при такій великій кількості ВНЗ та науковців, високих показниках наукової діяльності, творчих результатах ... є неефективною регіональна, галузева та національна економіки? Чому немає відродження національної культури, поступу в розвитку мистецтва? Тому, що поки що деструктивні сили в нашій державі, які до сьогодні в окремих випадках перебувають в управлінських органах, часто ігнорують

власне науку, культуру, мистецтво, які є інтелектуальним обличчям нації. Хтось є не дуже зацікавленим, а, може, навпаки, дуже зацікавленим у тому, щоб це обличчя не було гуманним та високоінтелектуальним. Підтвердженням цього висновку є початок гібридної війни, під час якої відбувається «гірке» з присмаком «смерті» самочинне прозріння.

2. Чому нині наше високоосвічене суспільство не хоче, щоб вищу освіту отримали всі члени суспільства? Освіту за потребами, тобто відповідно до плану, давала тільки тоталітарна система. Демократична держава повинна бути зацікавлена у формуванні високоінтелектуальних, гуманних людей. Тому, що тільки деспот та експлуататор, загарбник чи чужинець для досягнення своєї амбіційної мети ігнорує національні інтереси, традиції і, в міру своїх переконань, не створює творче гуманістичне середовище, а потребує лише людей (вважай рабів) за спеціальностями для забезпечення виробничих потреб. Безграмотними легше керувати...

3. Ми нині розчулюємося до сліз, коли спостерігаємо чийсь публічний добродійний, жертвний поступок. Чому? Тому, що це стало настільки рідкісним явищем, що від цього в доброї людини виникають хвилювання. Людина як свідомо істота покликана творити добро, чому ж вона його не творить? Відповідь до гіркоти зрозуміла. Тому, що держава не створює сприятливого ґрунту для розвитку добра як свідомісної категорії у контекстах: життя одне, з собою нічого не візьмеш, а після себе залишаєш... добру пам'ять і добрі справи, бо про покійників кажуть тільки добре, або нічого. В конструктивному суспільстві є місце для науки і творчості, є впровадження й результати. У добрі добро розквітає і множить. У злі добро гине!

Правити чи виправляти згадані спотворення в нашому житті повинні державні міністерства та відомства і, в першу чергу, міністерства соціогуманітарного спрямування, серед яких провідна роль знову ж таки належить Міністерству освіти та науки.

Необхідно сказати, що на даний час функціональні підрозділи, Міністерство науки та освіти України виконують надзвичайно багато функцій та обов'язків. Їх перелік можна починати від експертизи якості наукових робіт, ліцензування й кредитування спеціальностей до методичного забезпечення навчальних процесів, підготовки та перепідготовки наукових кадрів, організації науково-дослідної роботи, видавничої діяльності і т.д. Тим часом цей перелік є далеко, неповним. Треба відверто сказати, що використання в цих процесах громадської компоненти є дуже мізерною. В окремих випадках, за рекомендаціями вузів, має місце участь учених з місць у роботі окремих експертних комісій при атестації кадрів. Між тим, окремі моменти цієї проблематики нами розкрито у фахових статтях: «Маргіналізація і глобальні небезпеки економіки» / Б. Андрушків, І. Романська // Матеріали тези 15-ої наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, 14–15 грудня 2011 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2011. – С., «До методики написання дисертаційних робіт або Досвід формалізації програмування науково-економічних досліджень» та ін. [5]. Тим часом проблеми посилення взаємозв'язків та взаємодії функціонування МОНУ й громадськості, розвитку освіти, науки та виробництва у контексті адаптації національної економіки (держави) до європейських стандартів залишилися поза полем зору вітчизняних учених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зауважити, що вивченню, наприклад, проблем системності досліджень присвячено наукові праці таких науковців та практиків, як В. Андрущенко, Є. Бистрицький, О. Веретенникова, В. Войтов, В. Гельман, Г. Касьянов, В. Кремень., О. Кузьмін, О. Кійко, О. Локшина, А. Ніценко, О. Овчарук, Т. Фінніков, Н. Яркова та ін. На даний час цій проблемі чимало уваги приділяють науковці як колишнього ВАКУ, так і нинішнього департаменту

атестації кадрів МОНУ країни. Попри те, актуальність проблем розвитку взаємозв'язків та взаємовідносин науки і освіти з науковою громадськістю, виробництвом та національною економікою загалом не зменшується, а навпаки – зростає. Ці обставини інерційно зумовлюють необґрунтоване зростання кількості науковців. Щорічно число кандидатів наук зростає на 5–7 тис. чол. та більш ніж на півтисячі докторів наук, значна частина з яких працює у виробничій сфері, органах місцевого самоврядування, державної влади і т.п. [10].

Метою статті є сприяння визначенню пріоритетів, векторів та напрямів розвитку національної економіки на різних рівнях у регіональному та галузевому розрізах та створення схеми організації функціонування міжвузького громадського об'єднання (ліги кафедр) управління та менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Зростання кількості наукових праць і розробок в різних галузях науки, їх ефективність, в силу зрозумілих причин і обставин (затяжна економічна, фінансова криза, виробничий застій, відсутність механізмів зацікавленості в активізації впровадження інновацій у виробничу практику ін.) залишається невисокою (за попередніми розрахунками понад 50% має так званий ілюзорний, а не реальний ефект. У цих обставинах громадська компонента, власне вона, може активізуватися при створенні міжвузівських об'єднань кафедр (ліги кафедр) одного навчального спрямування та ефективно сприяти вирішенню багатьох проблем МОНУ. Серед них: визначення пріоритетів у розвитку господарських структур, удосконалення організації навчальних процесів і т.п.

Упровадження інноваційних підходів у науково-освітню сферу значно полегшила б реалізацію контрольних функцій МОНУ на місцях, реалізацію функцій наукових керівників, експертів, опонентів та ін.

Згадані обставини не лише актуалізують проблему, а й активізують її розроблення, роблять їх своєчасними та перспективними.

Будівництво нашої держави є спільною справою нашого народу, політиків, науки, інтелігенції, широкої громадськості.

Справді, в нинішніх нестабільних умовах доцільно ширше використовувати як громадську думку, так і громадську дію. У цій справі могли б певну роль виконувати громадські міжвузівські об'єднання кафедр одного навчального спрямування, які можуть ефективно сприяти вирішенню проблем функціонування МОНУ. В умовах МОНУ такі громадські об'єднання (умовно їх можна було б іменувати, наприклад, міжвузівська ліга кафедр з управління та менеджменту), могли б функціонувати під опікою міністерства.

Для створення громадських міжвузівських об'єднань кафедр, одного навчального спрямування могло б слугувати:

- удосконалення організації навчальних процесів;
- сприяння визначенню пріоритетів, векторів та напрямів розвитку національної економіки на різних рівнях у регіональному та галузевому розрізах;
- концентрація критичних зауважень з проблем ліцензування акредитації, визначення їх раціональності;
- експертиза економічних проектів, комплексних науково-технічних програм, планів та прогнозів;
- консультуюча функція при органах державної влади та місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях;
- сприяння видавничій діяльності;
- захист прав галузевих, регіональних науковців та молодих учених.

Власне мета і завдання, що впливають з неї, формують перелік можливих покликань, серед яких:

Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання

- внесення пропозицій з обґрунтування економічних проектів, комплексних науково-технічних програм, планів та прогнозів;
- формування організаційно-економічних механізмів реалізації пріоритетів розвитку залежно від їх регіональних та галузевих особливостей;
- участь у роботі різних експертних рад і комісій, серед яких:
- внесення пропозицій з нагородження провідних учених України державними нагородами;
- внесення пропозицій з присвоєння Державних премій в галузі науки і техніки України;
- сприяння в реалізації та імплементації законодавчих і нормативних актів в освітньо-науково-виробничі процеси, господарську практику.

Зрозуміло, така асоціація, ліга (громадська рада) могла б на дорадчих умовах функціонувати при Міністерстві науки і освіти України і бути дорадчим голосом в колегії міністерства. Складатися з найавторитетніших представників означених кафедр вузів України. Діяти за затвердженим положенням терміном на три роки. Збиратися раз у квартал, а при потребі – й частіше. Порядок денний формується за актуальністю з ініціативи міністра (його заступників) чи громадськості. Схема організації функціонування ліги кафедр управління та менеджменту міжвузівського громадського об'єднання економічного спрямування див. рис.1.

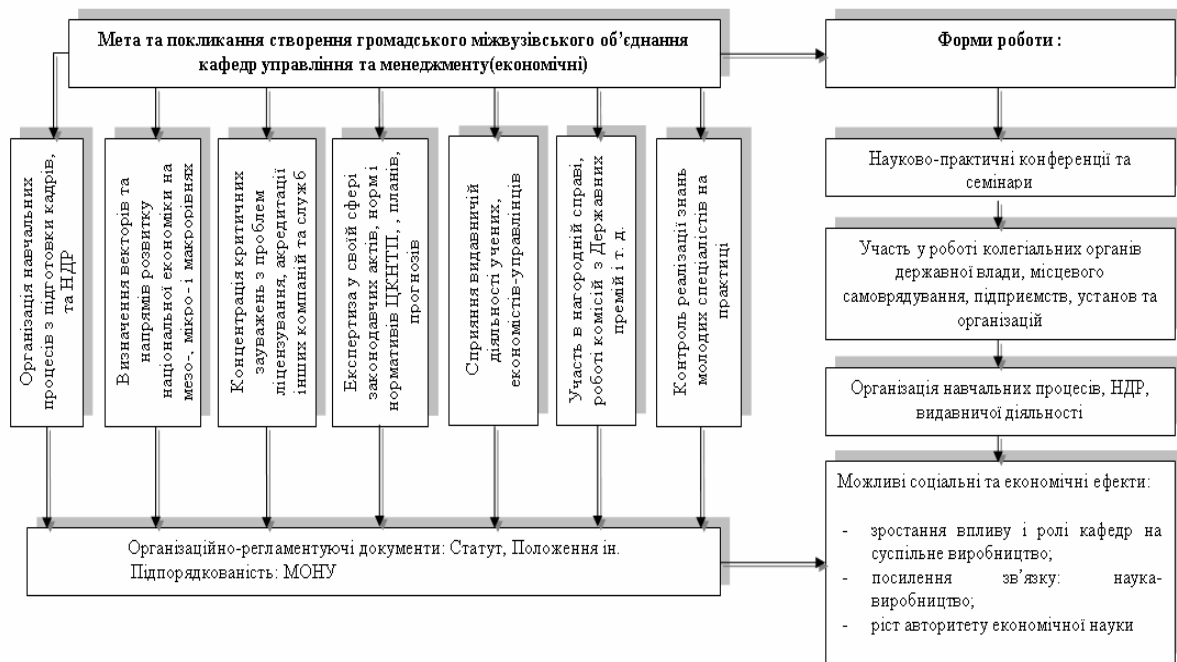

Рисунок. 1. Схема організації функціонування міжвузівського громадського об'єднання (ліги кафедр) управління та менеджменту

Figure. 1. Scheme of functioning inter-university public association (league Departments) Administration and Management

Для того, щоб громадське об'єднання в своїй роботі враховувало галузеві чи регіональні особливості функціонування економічних структур пропонуємо їх формування здійснювати за регіональним чи галузевим принципом. Наприклад, у провідному університеті регіону створюється об'єднання (асоціація) всіх кафедр з управління, менеджменту регіону, яке за рішенням місцевого правління входить до ліги кафедр України (див. схему правління рис.2).

Такі нововведення піднімуть роль і значення вузівської освіти й науки та розширять діапазон дії не лише кафедри як законодавця в своїй науковій сфері діяльності в умовах галузі чи регіону, а й Міністерства освіти і науки України загалом.

Хочеться думати, що демократичні засади розвитку національної освіти та науки отримають впровадження (чи реалізацію...) за всією ієрархічною драбиною від ВНЗ до МОНУ.

Скажімо, українські вузи втрачають авторитет в очах студентів та аспірантів, які прагнуть у міру можливостей стажуватися за кордоном та отримувати західну освіту. У єдиноборстві вітчизняних академічних знань і закордонних практичних навичок перемагає розумний прагматизм.

Наявна статистика не дивує українських науковців. Вивчення думки кафедр показує, що вони визнають: система західного взірця функціонування системи вищої освіти не ідеальна, і в деяких моментах поступається українській, але в цілому ефективніша. Адже українські вузи виконують винятково академічну функцію, наповнюючи голови студентів знаннями, а західні – виховують характер і формують практичний підхід до життя, в тому числі й завдяки тому, що тісно співпрацюють з великими компаніями-роботодавцями, зацікавленими в кваліфікованих кадрах. Така практика в Україні носить формальний характер. Встановлено, при цьому що викладачі-американці всі без винятку є спеціалістами-практиками у своїй галузі. Залучення до викладання вчених-практиків навіть у суто теоретичних дисциплінах – майже повсюдне правило для західних вузів. Наприклад, економіку можуть викладати аналітики Світового банку, а математику – експерти з NASA.

В Україні все з точністю до навпаки – часто лекції читають фахівці хоч і з науковим ступенем, але такі, які займаються іншим напрямком. На кафедрах управління та менеджменту вважають за доцільне рекомендувати МОН України прийняти, наприклад, директивний документ, яким рекомендувати у технічних та інших неекономічних вузах, загально-економічні дисципліни читати ученим фахівцям з економіки. Впевнені, що в цих випадках економічні реформи мали б вищу ефективність, аніж вони мають її на даний час.

Водночас не слід недооцінювати позитивні сторони вітчизняної освіти. Нашою вищою школою багато уваги приділялося і приділяється фундаментальній частині, що дуже розвиває мислення.

Плюс української системи освіти – сильна базова підготовка. Саме своїми великими і глибокими науковими знаннями українські студенти, які продовжують навчання за кордоном, приємно радують західних викладачів.

Дипломи провідних українських вузів котируються і будуть котируватися на міжнародному ринку праці саме через сильну теоретичну підготовку, яка подекуди більша, ніж у зарубіжних колег. А практичні навички швидко набуваються протягом короткого періоду роботи в компанії. За кордоном цінуються вітчизняні програмісти, на ринку IT-замовлень Україна входить у першу десятку світових гравців.

Як відомо, організаційно-економічний механізм упровадження досягнень науково-технічного прогресу й використання наукових розробок у сферах суспільного життя у ланцюзі держава – освіта – наука – виробництво передбачає певний алгоритм, який представлений на розробленій нами схемі (рис.2).

Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання

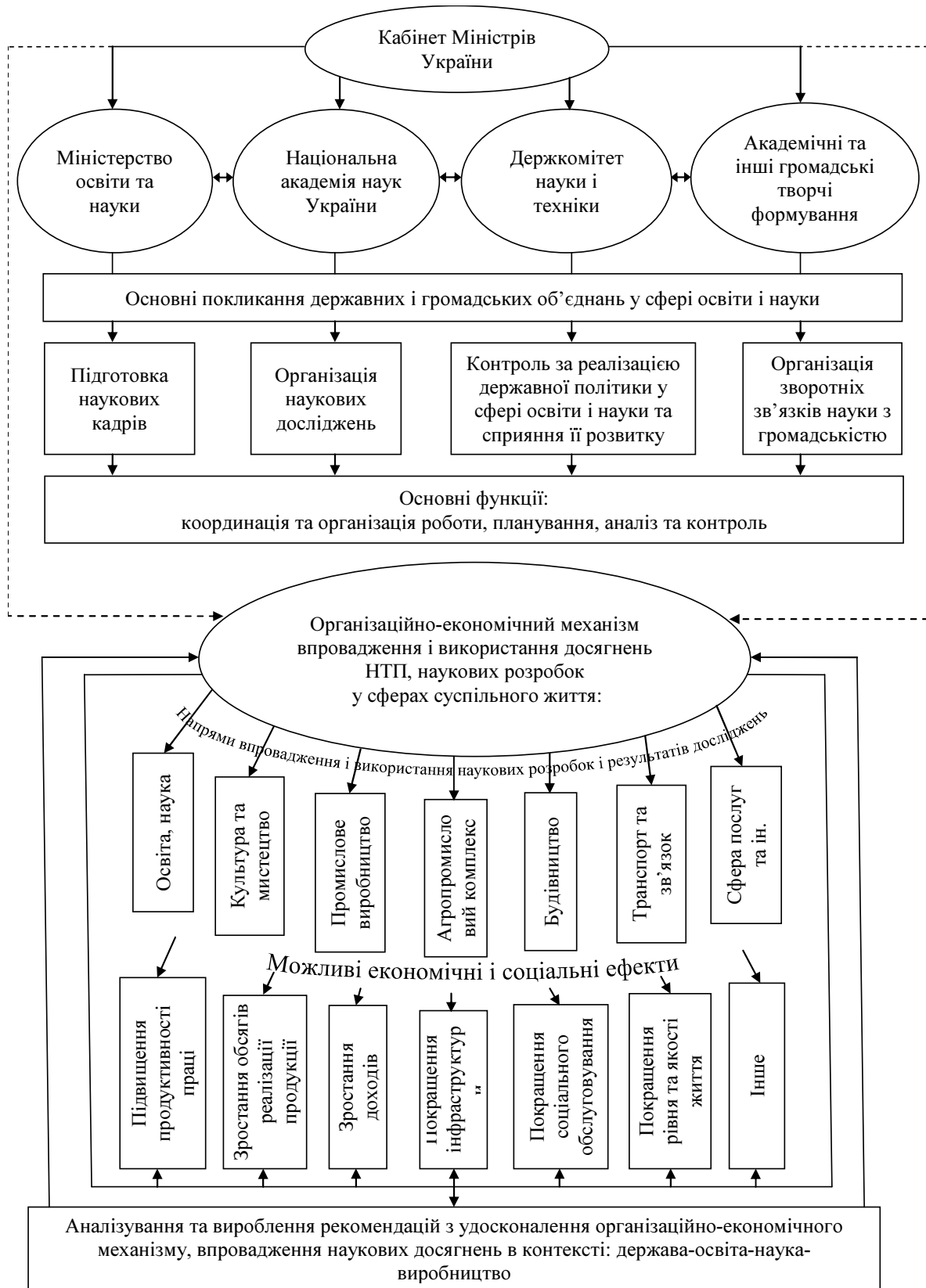

Рисунок 2. Організаційно-економічний механізм функціонування інноваційного ланцюга держава – освіта – наука – виробництво

Figure 2. Organizational and economic mechanism of functioning innovation chain

the state – education – science – production

Українські вчені мало публікуються у високореєтингових міжнародних наукових журналах. Причина найчастіше дуже банальна – незнання іноземних мов і пов'язаний з цим психологічний бар'єр.

Престижними вважаються публікації у фахових виданнях, що мають реєстрацію в міжнародних інформаційних структурах типу «Скопус», «Ульріх» і т.п. У перспективі вважається, що вітчизняні фахові видання, які зареєстровані у згаданих інформаційних структурах, будуть вноситися в зарубіжні наукометричні бази та вважатися рівносильними зарубіжними публікаціям.

Вивчення думки наукової громадськості показало, що гальмом у розвитку вітчизняної освітньої системи є залежність роботи вузів від Міністерства освіти, зокрема неможливість самостійно приймати рішення про внутрішнє управління та фінансування, визначати власну стратегію у сфері науково-дослідної роботи, а також форми і методи навчання.

Відсутність належного фінансування як з боку держави, так і з боку окремих галузей і підприємств призвела до зменшення чисельності наукових співробітників, погіршення матеріально-технічної бази досліджень, зниження зацікавленості у їх розвитку.

Вчені не мають можливості працювати над удосконаленням дослідницького інструментарію, розв'язанням актуальних для національного господарства і суспільства проблем. Знизився престиж наукової праці. В силу низької оплати праці відбувається відплив перспективної творчої молоді за межі України.

Вважаємо, що назріла гостра потреба у підвищенні ролі громадської компоненти не лише в регіонально-галузевому розвитку науки, а й прийнятті загальнодержавної програми стратегічного розвитку та конкретної підтримки науково-дослідної діяльності України.

Очевидним є те, що в Україні основними проблемами розвитку науки є відсутність цілісної інноваційної інфраструктури, мізерне фінансування науково-дослідної діяльності, практично відсутня винагорода за цікаві, вдалі й конструктивні рішення, пропозиції та винаходи.

Сьогодні для України досить важливою є проблема зацікавленості національної економіки у виході вже наявних наукових розробок на ринок, у реальний сектор економіки. Відсутні законодавчі та організаційно-економічні механізми вирішення цієї проблематики. Без інфраструктурної ланки, яка б забезпечувала такий вихід, фінансування науки ніколи не перетвориться на перспективні інвестиції й залишиться чистими витратами. В інноваційній системі України фактично немає венчурного фінансування, відсутні моделі дослідницьких університетів, низький рівень захисту прав інтелектуальної власності – тобто ключових елементів комерціалізації наукових розробок.

В силу згаданих обставин головне, що ми маємо зробити сьогодні, – це актуалізувати та активізувати потужний потенціал розвитку, який сконцентрований в науці, створити економічну систему, запрограмовану на постійне впровадження інновацій та споживання новітніх технологій на період найближчих 5–10 років.

Висновки. Враховуючи досвід впровадження в Японії загальної вищої освіти, попри всі тимчасові економічні негаразди, вважаємо за своєчасне МОН України підняти клопотання перед законодавчими та іншими державними інстанціями про сприяння вдосконаленню в Україні вищої освіти. Першим кроком у цьому процесі повинно послужити надання дозволу університетам, як розширення за участі громадськості самоврядних функцій, самостійно визначати обсяги прийому студентів

відповідно до кадрових можливостей, матеріальної та навчально-методичної бази закладу.

Вважаємо, що така ініціатива підніме статус не лише, вузівської науки загалом, але й дозволить визначити та посилити її роль у розвитку нашого молодого суспільства.

Необхідно сказати, що ученими України систематично вносяться пропозиції у контексті роботи творчих груп при облдержадміністраціях. Тернопільським національним технічним університетом ім. Івана Пулюя запропоновано впровадження повного регіонального господарського розрахунку (у протизвагу федералізації України), який може розв'язати руки для прояву творчої ініціативи регіональним бізнесменам, підприємцям. Запропоновано інноваційно-логістичні шляхи активізації промислового виробництва та організаційний механізм упровадження інституційних засад економічної конституції України, створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку пріоритетних галузей, у т.ч. переробної промисловості, туристично-рекреаційної галузі, виробництва будівельних матеріалів, інноваційних шляхів раціонального ресурсокористування та ін.

Загалом урахування МОНОм України конструктивних пропозиції з боку громадськості, засобами так званої ліги кафедр управління та менеджменту, за державного сприяння могли б збудити не лише творчу ініціативу, але й національне виробництво, оживити національну економіку, а наукові дослідження зробити гнучкішими, зрозумілішими і доступнішими.

Conclusion. Based on the above, (Japanese experience of higher education development), and despite the temporary economic problems in Ukraine, we consider it timely and wise to petition the legislative and other authorities for higher education improvement by the Ministry of Education and Science of Ukraine. The first step in this process is to give a permission to the universities to determine the number of applicants in accordance with human capabilities, material and educational base institution.

We believe that this idea will enhance the status of university's science in general, and strengthen its role in the development of our young society.

We would like to say that Ukrainian scientists regularly make proposals in the context of work groups at RSA.

In particular, Ternopil Ivan Puluj National Technical University has initialized the introduction of full regional economic calculation (as opposed of Ukraine's federalization), which can promote creative initiative of regional businesses and entrepreneurs.

The innovative logistic ways of production improvement and institutional mechanism for institutional foundations of economic constitution in Ukraine, creating a favorable investment climate for the development of priority sectors including manufacturing, tourism and recreation industry, construction materials, innovative ways of rational resource management are offered.

In general, the Ministry of Education and Science of Ukraine should consider the constructive suggestions from the public, and league of management departments. It would encourage innovative creativity and national production, revive the national economy, scientific research, and make them flexible, understandable and accessible.

Використана література

1. Фінніков, Т. Загальний огляд системи вищої освіти України [Електроний ресурс] / Т. Фінніков. – Режим доступу: www.irf.ua/.../programs_edu_ep_333_ua_h

2. Кількість вищих навчальних закладів в Україні в 2010 р. скоротилося в порівнянні з 2009 р. на 1% – з 861 до 854. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://eurosvita.net/?category=1&id=952>

3. Бажал, А. Статистика [Електроний ресурс] / А. Бажал // Дзеркало тижня.– №49. –2010. – Режим доступу: <http://dt.ua/ARCHIVE/statistika-61800.html>

4. Делягин, М. Информационная революция, глобализация и кризис мировой экономики [Текст] / М. Делягин // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – №1. – С.18–23.
5. Андрушків, Б. Маргіналізація і глобальні небезпеки економіки [Текст] / Б. Андрушків, І. Романська // Тези 15-ої наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, 14-15 грудня 2011 р. – Тернопіль: ТНТУ, 2011.
6. Яркова, Н.І. Проблеми державного фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Н.І. Яркова, О.В. Веретенникова, А.В. Бондаренко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/57511.doc.htm
7. Гельман, В.М. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / В.М. Гельман. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/345365.html>
8. Ніценко, А.О. Оптимізація управління освітою у вищих навчальних закладах із застосуванням інформаційних технологій [Електронний ресурс] / А.О. Ніценко. – Режим доступу: <http://www.library.uipa.kharkov.ua/>
9. Андрущенко, В. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики [Текст] / В. Андрущенко, В. Войтов, О. Локшина та ін. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.
10. Кійко, О. Проблеми вищої технічної освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. Кійко. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/135.html>
11. Рейтинг вищих навчальних закладів України за показниками наукометричної бази даних Scopus станом на 30.09.2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/rating/ratings_uni/index.html
12. Андрушків, Б.М. Основи менеджменту: методологічні положення та прикладні механізми: підручник для студентів та викладачів економічних спеціальностей вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, системи підвищення кваліфікації [Текст] / Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін. – Тернопіль: Лілея, 1997. – 292 с.

Отримано 4.02.2015